

Dr hab. n. med. Paweł Kalinowski
Kierownik
Samodzielnej Pracowni Epidemiologii
Uniwersytet Medyczny w Lublinie

O C E N A

rozprawy doktorskiej **mgr Katarzyny Jańczuk**,
Tytuł rozprawy: **Analiza porównawcza obciążenia psychicznego wśród pielęgniarek pracujących na oddziałach zachowawczych i zabiegowych na podstawie trzech szpitali powiatowych województwa lubelskiego.**
Promotor: **Prof. dr hab. n. med. Jan Kazimierz Karczewski**

Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska mgr Katarzyny Jańczuk, pod tytułem jak wyżej, jest opracowaniem liczącym 128 stron, w tym 153 pozycji piśmiennictwa, 45 rycin i 5 tabel. Ponadto zamieszczone są załączniki zawierające spis tabel i rycin oraz użyte w badaniach narzędzia – kwestionariusze i autorska ankieta.

Uważam, że podjęty przez kandydatkę do stopnia doktora nauk temat rozprawy jest ważny i bardzo aktualny. Praca pielęgniarek nierozzerwalnie łączy się z obciążeniem fizycznym i psychicznym spowodowanym kontaktem z chorobą, ludzkim cierpieniem i śmiercią. Praca ta jest często wielogodzinna, polegająca na wykonywaniu czynności ratujących życie pod presją czasu, czynności pielęgniarskich u ludzi nieprzytomnych, naraża na częsty kontakt z płynami i wydzielinami ludzkimi. Czynniki te powodują wyczerpanie psychiczne spowodowane przewlekłym wpływem czynników stresogennych. Wszystko to może prowadzić do zespołu przewlekłego stresu, a odpowiedzią organizmu osoby niosącej pomoc innemu człowiekowi na długotrwałe wyczerpanie jest wypalenie zawodowe. Konsekwencją tego jest utrata satysfakcji z wykonywanego zawodu oraz groźniejsze – zaburzenia stanu fizycznego, somatycznego i społecznego pielęgniarki aż do wystąpienia stanów depresyjnych.

Tytuł pracy w pełni odpowiada zawartej w niej treści i postawionym do rozwiązania problemom badawczym. Całość podzielona jest na część wstępną, sformułowane wyraźnie założenia i cel badań, materiał i metodologia badań

oraz wyniki i ich dyskusja, jak również wnioski i piśmiennictwo oraz wspomniane wcześniej załączniki.

Część wstępną mgr Katarzyna Jańczuk rozpoczęła od przedstawienia systemu kształcenia zawodowego pielęgniarek w Polsce. Te informacje w opinii recenzenta można było pominąć, tym bardziej iż następne podrozdziały w sposób pełny wprowadzają czytelnika w zagadnienia związane z tematem pracy. Przedstawione zostało pojęcie stresu, jego przyczyny i objawy oraz możliwe następstwa, a ponadto analiza sytuacji i czynników stresowych występujących w miejscu pracy pielęgniarki lub pielęgniarza. Autorka przedstawia też zagadnienie wypalenia zawodowego, definicje kilkunastu autorów oraz czynniki wpływające na rozwój wypalenia zawodowego. Wstęp kończy prezentacja etapów i objawów wypalenia zawodowego opracowane przez psychologów z *American Psychology Association*.

W Celu pracy mgr Katarzyna Jańczuk przedstawiła główny cel swoich badań, a była to analiza porównawcza obciążenia psychicznego pielęgniarek pracujących na oddziałach zabiegowych i zachowawczych w trzech szpitalach powiatowych województwa lubelskiego. Postawiono również cele szczegółowe, a znalazły się wśród nich: zbadanie zależności pomiędzy stresem a wypaleniem zawodowym w badanych grupach, ocena natężenia stresu oraz ocena sposobów reagowania na stres w sytuacji narażenia na silny stres i pomiar obciążenia czynnikami psychospołecznymi jako źródłami stresu zawodowego wśród pielęgniarek oddziałów zabiegowych i zachowawczych. Cel pracy jest prawidłowo sformułowany, a cele szczegółowe zapewniają dokładną analizę problemu badawczego.

W badaniach uczestniczyło 314 pielęgniarek i pielęgniarzy pracujących na oddziałach zabiegowych i zachowawczych w szpitalach powiatowych w Międzyrzeczu Podlaskim, Radzynie Podlaskim i Bełżycach. Autorka uzyskała zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku oraz dyrektorów szpitali na przeprowadzenie swoich badań.

Badanie przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego zachowując anonimowość i dobrowolność uczestnictwa w badaniu. Narzędziami badawczymi był autorski kwestionariusz wywiadu oraz narzędzia standaryzowane: Skala do Pomiaru Typu D-DS14 autorstwa Ogińskiej-Bulik, Juczyńskiego i Denolleta, polska adaptacja Kwestionariusza Wypalenia Zawodowego – LBQ autorstwa Santinello, Skala Odczuwanego Stresu – PSS-10 autorstwa Cohen, Kamarck i Marmelstein w polskiej wersji opracowanej przez Juczyńskiego i Ogińską-Bulik oraz Kwestionariusz do Subiektywnej Oceny

osobowości na występowanie wypalenia zawodowego oraz innych czynników stresogennych pozwala Recenzentowi pozytywnie ocenić dojrzałość naukową mgr Katarzyny Jańczuk.

Wnioski w liczbie 7 są podsumowaniem badań własnych. Wynikają one z analiz otrzymanych wyników badań i prawidłowo odpowiadają na postawione sobie przez Autorkę cele badań. Wnioski 2. i 6. można by połączyć, dotyczą tych samych czynników wywołujących stres w miejscu pracy. W opinii recenzenta bardzo ważny i cenny jest wniosek 4. dotyczący rozpowszechnienia w badanej grupie osobowości stresowej typu D.

Dobrze dobrane piśmiennictwo obejmuje 153 pozycje, a o jego wysokiej aktualności świadczy fakt, że niewiele pozycji to publikacje liczące ponad 10 lat.

Za najważniejsze osiągnięcie rozprawy, wnoszące znaczący wkład w tę dziedzinę wiedzy medycznej, uważam wykazanie, iż występuje istotny statystycznie wpływ poziomu odczuwanego stresu oraz osobowości stresowej typu D na wyczerpanie psychofizyczne oraz stan wypalenia zawodowego w grupie pielęgniarek. Autorka wykazała, iż Kwestionariusze użyte w jej badaniach są dobrymi narzędziami pomiaru tego stresu i wypalenia zawodowego i co za tym idzie, powinny zostać włączone do rutynowych badań okresowych, by odpowiednio wcześniej wykrywać pracowników oddziałów szpitalnych mogących z powodu warunków i trybu pracy w szpitalu mieć problemy z zakresu zdrowia psychicznego i somatycznego.

Na uznanie zasługuje fakt, że Autorka podjęła się zbadania trudnego, ale bardzo ważnego problemu, jakim jest narażenie na stres personelu pielęgniarskiego w Polsce. Stres ten wywołany głównie złą organizacją pracy, zbyt dużym zakresem obowiązków zarówno pielęgniarskich, jak i sprawozdawczych oraz niskim poziomem wynagrodzeń. Wszystko to składa się na występowanie wypalenia zawodowego, które wraz z zbyt małą obsadą kadry pielęgniarskiej skutkuje niezadowoleniem pacjentów z opieki w polskich szpitalach. Autorka osiągnęła cel swoich badań, dokonując właściwego wyboru metod badawczych, zastosowała właściwe narzędzia w tym autorską ankietę, i prawidłowo je przeprowadziła. Tak zaplanowane i przeprowadzone kompleksowe badanie podjętego problemu oraz jego dyskusja zasługują na uznanie.

Mgr Katarzyna Jańczuk nie ustrzegła się drobnych błędów redakcyjnych, do których należą głównie błędy literowe i interpunkcyjne nie umniejszające

wartości merytorycznej rozprawy, ale Autorka powinna je skorygować w dalszych swoich opracowaniach.

W moim przekonaniu mgr Katarzyna Jańczuk osiągnęła zamierzony cel pracy, a uzyskane przez nią rezultaty są cenne zarówno z punktu widzenia poznawczego, naukowego jak i aplikacyjnego do wykorzystania przez innych badaczy i praktyków. Biorąc zaś pod uwagę dobry poziom naukowy rozprawy, dojrzałą dyskusję, opracowanie redakcyjne, profesjonalizm analiz statystycznych i ich interpretacji, uważam, że jest to wartościowa rozprawa.

Zważywszy na powyższe, uważam, że przedstawiona rozprawa, pod tytułem jak na wstępie, spełnia wszelkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim w świetle Ustawy o Stopniach i Tytułach RP i na tej podstawie składam do Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku wniosek o dopuszczenie **mgr Katarzyny Jańczuk** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, dnia 14.02.2017

KIEROWNIK
Samodzielnej Pracowni Epidemiologii
Wydział Nauk o Zdrowiu
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Dr hab. n. med. Paweł Kalinowski